

G. de Casa Nadal 1314 (Finke, *Acta Ar.* II, 751); *Joffre de Canedal* 1416 (Miret, *TemplH*, 455).

ETIM. Es deriva de CASĀLE NATĀLIS 'casal d'En Nadal' mitjançant la pèrdua dissimilatòria de la lateral interior seguida de la singularització del genitiu (**Casalnadāls* > **Casanadāls* > **Caanadāls* > *Canadāls* > *Canadāl*).² Notem que ha de tenir un origen semblant *Vilarnadal* < VĪLLĀRE NATĀLIS 'vilar d'En Nadal', llogaret situat al terme alt-empordanès de Masarac (*Nomencl. C.E.C.*, s. v.).³ Ph. R.

¹ Es troba *Canadals* en un document del Temple de 1146 enmig de diverses poblacions rosselloneses, des de Bages, Elna, Montescot cap al nord (D'Albon, *Temple*, 256). — ² Cf. *ad Canadals* en un document de 1146 notat per JCor., el qual sembla referir-se al lloc avui desaparegut del Rosselló. N'és un homònim fortuït *canadals* (plural) 'mesura de vi' < *CAN-NATĀLES que es constata al Capbreu de la Vall de Ribes (c. 1283): tres migz *canadals* de vi (Alart, *RLR* IV, 54). — ³ Veg. *AlcM* x, 810, s. v.

CANADELLA, CANADELLO

1) *Canadella*, partida del terme de Sant Llorenç de Balàfia (Eivissa) (*E.T.C.* I, 257).

2) *Canadello*, partida del terme d'Ascó (Ribera d'Ebre) (*E.T.C.* I, 251).

ETIM. Mossarabismes provinents d'un derivat del llatí CANNA 'canya' (*DECat* II, 494b51-501b3). J. F. C.

CANADER

1) *Tossal d'Encanader*, entre el terme del Boixar i el de Vall-de-rourès, de 1396 m. d'altitud (49 × 43°). És la més alta de les muntanyes de la serra dels Ports de Morella-Beseit, en el límit entre el País Valencià (Comarca Morellana) i la Catalunya Aragonesa (Mataranya).

JCor. va documentar la pronúncia: *tosál d'anganadé* i *tosál d'eranganadé* (Boixar xxvii, 144.23).

En un document de 1326 hi ha citat un *Matheus Canader*, habitant de Catí (*BSCC* XIV, 345), i en dos documents de 1581 es parla de *Mo[ssèn] Canader* (*Llibre Priv. Ulldecona*, 180).

HOMÒNIMS: 2) *Lo Canadero*, partida d'Ascó (xii, 67.4), vora l'Ebre.

3) *El Cana(d)er*, partida de Carcaixent que afronta amb Benimaclí (prop de la Pobla Llarga) (xxxI, 108.20; 109.11). I en el mateix terme JCor. ha recollit un *Braçal del Canader*, a la Serguera, que es troba entre el *Braçal del Gos* i el de *les Marjaletes*.

ETIM. Aquests NLL no sembla que tinguin explicació ni com a NP ni com a derivat català de *canada* 'recipient, canadella' o 'vall, canyada'. Altrament tal derivat no és conegut i no ens daria un sentit aplicable a la toponímia. Cal admetre com a prèvia una forma **Alcanader* que en el cas del Tossal d'Encanader es degué canviar (com passa a cada moment en els

noms en *Al-* en **Arcanader*, d'on deriva per dissimilació *Ancanader* (cf. enjub < aljub; enquitrà < alquitrà etc.).

Aquesta forma coincideix del tot amb l'àrab *qanāfir*, car el *f* (sonor emfàtic) tan o més sovint es reproduceix per *d* que per *t*. Llavors, el sentit seria «els quintars», car és el plural de *qintār* 'quintar', 'marc de plata': és el plural clàssic d'aquest mot i el que encara dona *RMa* («*talentum*», p. 602). Hi ha, però, un parònim de sentit molt més adequat per a un NL: *qāntāra* 'pont', si bé el plural que els lèxics registren d'aquest mot és *qanāfir* (*RMa*, *PAlc*, Beaussier i tots); però tenim constància que fou forma vulgar, perquè ja figura en Al-Waqidi, historiador de Medina (+ 833 d.C.) (Dozy, *Suppl.* II, 412b). Aquest plural, pel significat fóra perfecte, car ultra 'pont' significa 'dic', 'aqüeducte', 'cindri, volta, arcada', accepcions molt adequades en aquests paratges, plens, tots tres, de sèquies i conduccions d'aigua. [Així també s'explica la pron. vulgar *anganadé* perquè el *qaf* àrabíc es canvia en *g* catalana tan sovint com en *k*.]

L'accentuació no entrebana pas: tenim molt bones raons per esperar que es vagi conservar la pronúncia *qanāfir*, pròpia dels plurals clàssics d'aquest tipus, en els quals el llenguatge vulgar d'Occident trasllada l'accent sistemàticament a la *ā* pretònica. És un fet conegudíssim que afecta centenars de mots i que també afectà el parònim *qintār* 'quintar', car *PAlc*, Beaussier i Lerchundi coincideixen a donar *qanāfir* (Lerch. *kanātar*) com a plural d'aquest. La llengua culta, però, incloent-hi els mostassans, alfaquins i gent de lleis persisteixen en l'accentuació arcaica *qanafir* per a 'quintars' (així ho reconeix Beaussier, i *RMa* encara no dona altra accentuació). Es comprèn que els semi-cultes, guarda-termes, sabassèquies i anàlegs devien mantenir aquesta reacció fins al cas de *alqanāfir* 'els ponts, els dics, els aqüeductes'. És clar que els dos NLL valencians donen dret a donar-ho com a provat. J. F. C.

[Sembla que n'hi hagué un duplicat en variant en una muntanya situada menys de 20 k. a l'E., amb detalls fonètics que l'acosten més a *qanāfir*: en la descripció d'unes afrontacions [d'Ulldecona] en el *Montsià*, en una carta de 1271, segons el ms. D [copiat el 1384]: «de les roques de Muntsià --- dexén ['baixa'] al pou d'En-Canatil» (Font Rius, *C. d. p.*, § 373, p. 4828). Per més que altres versions portin formes alterades per etim. pop.: *Canaril*; i *Cannarium* en la carta § 293. A l'art. *Montsià*, a propòsit de l'etim. del nom d'aquesta muntanya, posem de relleu que allò és ple de noms de roques escarpades i de sitges: estructures que sovint recorden les arcades d'un pont.]

CANAL

Ens limitem ací a una selecció dels derivats que necessiten explicació.

Canals, com a nom d'alguns pobles i altres poblats.

1) *Canals*, Cerdanya te. Grus. Oït *kənāls*, allí mateix, 1925. Documentat ja a la segona meitat del